

Andante 56

Yıl 8 Sayı 56 | FİYAT: 5 TL

Türkiye'nin Klasik Müzik Dergisi

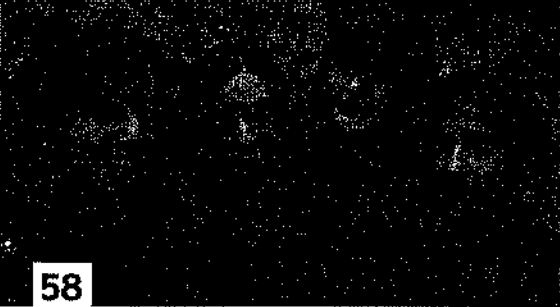
andante.com.tr

OYLUN DAVRAN ERDAYI

ile opera
dünyamız
üzerine
dobra dobra

İDİL BİRET'İN FINNADAR KAYITLARI YENİDEN DOĞDU ■ ERTUĞRUL SEVSAY TÜRK BEŞLERİNE YAPILAN SALDIRILARA YANIT VERDİ ■ MARSYAS FLÜT DÖRTLÜSÜ ÜYELERİ ERAY AYTİMUR'A KONUŞTU ■ MERİÇ SÜMEN 50. SANAT YILINI KUTLADI ■ VOKALİZ GRUBUNUN İZMİR GÜNCEŚİ ■ "MİKROTONAL GİTAR"IN MUCİDİ TOLGAHAN ÇOĞULU ■ ALMANYA'NIN "MÜZİK ŞEHRİ" LEIPZIG ■ AYŞE ÖKTEM İFIGENYA TAURIS'TE OPERASINI ANALİZ EDİYOR ■ TRT OKUL KANALINDA "BEDENLE MÜZİK OYUNLARI" PROGRAMI ■ KLASİK MÜZİK DÜNYASINDAN HABERLER ■ KONSER VE OPERA ELEŞTİRİLERİ

MART 2011 | SAYI 56

- 04 **Kulis**
- 30 **Gençlerden Haberiniz Var mı?**
ŞEFİK KAHRAMANKAPTAN
- 18 **Kaçırmayın**
- 22 **Kaçırmadık**
- 32 **Kapak | Oylun Davran Erdayı**
SÖYLEŞİ: ONUR AYDIN
- 40 **Tolgahan Çoğulu**
- 44 **Biraz Hürmet** ERTUĞRUL SEVSAY
- 50 **Meriç Sümen**
SÖYLEŞİ: SELEN YILMAZ
- 56 **İbrahim Yazıcı**
- 58 **Marsyas Flüt Dörtlüsü**
SÖYLEŞİ: ERAY AYTIMUR
- 64 **Vokaliz** TUBA GÜLEN
- 68 **İdil Biret** SÖYLEŞİ: OSMAN BAYMAN
- 72 **Müzik Eğitimi** DİĞDEM GEZEK
- 76 **Rakamlarla Almanya'da
Müzik Yaşamı ve Leipzig**
DERLEYEN: DENİZ BANOĞLU
- 80 **Başkentten Yansımalar**
ŞEFİK KAHRAMANKAPTAN
- 82 **Operanın Başyapıtları** AYŞE ÖKTEM
- 86 **Defter** ERSİN ANTEP
- 88 **Eleştiriler** MURAT ÖZKOYUNCU -
FEYZİ ERÇİN - UFUK ÇAKMAK
- 92 **Numaralı Gözlük** MURAT BEŞER
- 93 **HI-FI** HAKAN CEZAYIRLI

Ayarlanabilir Mikrotonal Gitar'ın mucidi
Tolgahan Çoğulu

Mikrotonların peşinde bir gitarist

Amerikan Gitar Cemiyeti (Guitar Foundation of America)'nin çıkarttığı klasik gitar dergisi Soundboard, Tolgahan Çoğulu ile bir söyleşi gerçekleştirdi. Çoğulu'nun kendine ait buluşu olan "ayarlanabilir mikrotonal gitar"ı tanıttığı bu söyleşinin çevirisini sunuyoruz.

"Ayarlanabilir Mikrotonal Gitar" adını verdiğiniz bir gitar tasarladınız. Gitarınızı standart gitarlardan ayıran faktörlerin ne olduğunu açıklayabilir mısınız?

Ayarlanabilir mikrotonal gitarın klavyesinde, her bir telin altında kanallar var. Bu kanallara yerleştirilebilir çıkartılabilir birçok perdecik (küçük perde) var. Ayrıca perdecikleri klavye üzerinde istediğiniz gibi hareket ettirebiliyorsunuz. Teller altındaki kanallar fikrinin Alman lütiye Walter Vogt'a ait olduğunu belirtmeliyim. 1985'te Vogt "İnce Ayar Yapılabilir Klavye" diye adlandırdığı klavyeye sahip bir gitar icat etti. Bu gitarın tüm perdeleri, teller altındaki kanallarda sınırlı mesafede hareket

edebilir özellikte. Klavyenin adından da anlaşılabilir üzere, Vogt'un hedefi, sabit-perdeli gitarların entonasyon problemlerini aşmaktır ve kayda değer bir çözüme bu hedefine ulaştı. Bugüne dek, bir Vogt gitarı çalma ya da bu gitarın kompleks mekanizmasını analiz etme gibi bir şansım olmadı. Walter Vogt'tan sonra Vogt gitar yapmayı sürdüren lütiye Herve Chouard'ın web sitesinde gitarın fotoğraflarını görünce bir şey fark ettim. Eğer perdeciklere tüm kanal boyunca hareket özgürlüğü sağlanırsa, kanal fikri gitarda mikrotonları çalmak adına en mantıklı çözümdü. Bunun yanı sıra, perdecikler klavye üzerinde kolayca takılıp çıkarılabilir olmalıydı. İstanbul Teknik Üniversitesi'nin ve danışmanım Şehvar Beşiroğlu'nun desteği ve lütiye Ekrem Özkarpaz'ın us-

"Erkan Oğur'un klasik perdesiz gitarı muhteşem bir çalgı fakat perdeli bir klasik gitardan çok farklı duyuluyor. Gitarla ud arasında yeni bir telli enstrüman. Ayrıca akorları basmak zor ve bu akorlardaki sesler fazla uzamıyor."

talihinin sonucunda, ihtiyaç duyduğum tüm özellikleri bünyesinde barındıran klavyeye sahip bir gitarım oldu.

Klasik Batı Müziği'ne bakış açım değişti

Hareketli perdelere sahip bir gitara neden ihtiyaç duyuyorsunuz?

Yaşadığım şehir İstanbul, Avrupa ve Asya kıtaları arasında bulunuyor. Buradaki müzisyenlerin hem Klasik Batı müziği eğitimi hem de makama dayalı Osmanlı/Türk Sanat Müziği ve Anadolu Halk Müziği eğitimi alma şansları var. Birkaç yıl gitar çalıp teknik becerilerinizi geliştirdikten sonra, içinde yaşadığımız coğrafyanın makama dayalı müziğini çalma ve düzenleme yapma ihtiyacı hissediyorsunuz. Makamlarda, sabit perdeli klasik gitarda çok sınırlı biçimde çalınabilecek mikrotonlar bulunur. Benim hareketli perdelere sahip bir gitar tasarlamayı istememin ilk sebebi bu mikrotonları çalabilmektir. Çağdaş mikrotonal müzikle ve Pisagor, doğal akort sistemi (just intonation), ortalama ses (meantone) ve iyi (well) temperaman türünden "eşit temperaman" dışında kalan sistemlere dayalı Klasik Batı Müziği repertuarıyla ilgilenmeye başladıkça, aşama aşama diğer gerekçelerim de oluşmaya başladı. Eşit temperaman sistemin doğal olmadığı, doğal akort sisteminin doğuşkanları (armonikleri) kullandığı, doğal majör üçlünün eşit temperamandaki üçlünden 14 sent pest olduğu yönündeki gerçekler, Klasik Batı Müziği'ne bakış açımı değiştirmeye başladı.

Mikrotonların standart klasik gitar ile sınırlı düzeyde çalınabildiğini söylediniz. Mikrotonlar normal gitar ile nasıl elde ediliyor?

Klasik gitar repertuarında sabit perdeli gitar ile mikroton elde etmek için altı yol vardır. Birinci yol, sol el parmaklarıyla teli kaldırmaktır. Bir teli kaldırdığınızda, ses incelmeye başlar. İkinci yol, boş teli istediğiniz bir mikrotona göre akort etmektir. Bu şekilde, o tel üzerindeki bütün perdeler de mikrotonlara sahip olur. Bir telin akordu, icra esnasında da değiştirilebilir. İcracı teli çaldıktan sonra burguyu çevirir ve böylece mikrotonlara ulaşır. Üçüncü yol, mikrotona ulaşmak için bir araç kullanarak glissando yapmaktır. Elektrik gitarda kullanılan "slide" aleti, kalemler ve hatta havanlar bir tele hafifçe dokundurularak ve böylece kaydırmalar yapıldığında mikrotonlar elde edilebilir. Sol el parmakları, tellere

hafifçe dokunarak kaydırma yaparsa da bu araçların işlevini görür. Dördüncü yol, "yatay vibrato" tekniğine benzer. Bastırduğunuz sol el parmağını sol ya da sağa, baskıyı hafifletmeden hareket ettirirseniz, mikrotonlara ulaşabilirsiniz. Karşılaştığım beşinci yol ise, basılan perdenin sol tarafındaki teli çekme. Sol el parmaklarımızdan biriyle bir perdeye basarsınız ve sonra sağ elle, basılan perdenin sol tarafından teli çekersiniz. Bu teknikte, telin sol tarafta kalan kısmı titretilir ve belli mikrotonlara ulaşabilir. Burguların olduğu yerdeki telleri çalmak da bu metoda dâhildir. Son yol ise bazı perdelerdeki armonikler. Mesele 4. ve 9. perdelerdeki armoniklerden doğal üçlüyü elde edebilirsiniz. Ayrıca 6. perdede de multifonik denilen mikrotonal armoniklere ulaşabilirsiniz. Bu altı metod, ihtiyaç duyduğunuz mikrotonları elde etmenizi sağlıyor fakat hiçbir pratik çözüm değil.

John Schneider gibi gitaristler özel tasarımı gitarlarla mikrotonal müzik yapıyorlar. Bu gitaristler nasıl bir çözüm buldular?

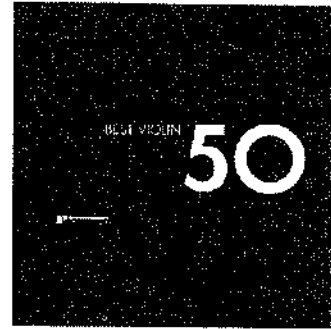
Gitaristlerin normal bir gitarla mikrotonlara sınırlı düzeyde ulaşabileceklerini fark ettiklerinde yeni gitar tasarımlarına başvurmaları doğal bir sonuç. Bence, John Schneider çağdaş gitar tarihinde çok önemli bir figür. Schneider'ın *Çağdaş Gitar* adlı kitabı, "*Saf Gitar*" adlı makalesi ve *Soundboard*'da yayımlanan röportajı bende büyük bir etki bıraktı. Schneider, Tom Stone tarafından 1970'lerin başlarında icat edilmiş değiştirilebilir klavyeli bir gitar çalıyor. Bu gitarın ayarlanarak sabitlenmiş perdeciklere sahip bir sürü klavyesi var. Ayrıca Lily Afshar, Onur Türkmen gibi gitaristler sabit perdeli gitar klavyesi üzerine eklenip sabitlenmiş perdecikler kullanıyor. Diğer bir çözüm de daha evvel bahsettiğim Vogt gitar. John Schneider'den, kendisinin ve Wim Hoogewerf'in, perdelerin tel uzunluğunca kanallarda oynatılabildiği Vogt gitarla mikrotonal müzik çaldıklarını öğrendim. Diğer bir seçenek de, Türkiye'li gitarist Erkan Oğur'un, makamsal müzik icra edebilmek için 1976'da çalmaya başladığı perdesiz gitar. Bence klasik perdesiz gitar muhteşem bir çalgı fakat perdeli bir klasik gitardan çok farkı duyuluyor. Gitarla ud arasında yeni bir telli enstrüman. Ayrıca akorları basmak zor ve bu akorlardaki sesler fazla uzamıyor.

Şimdi hareketli perdelere sahip bir gitarınız var. Yeni gitarınızın ola-

<http://emiclassics.com/>
<http://emi-icons.com>

EMI
CLASSICS

Music From EMI

50 BEST VIOLIN
9484942

50 BEST WEDDING
9485012

50 BEST PUCCINI
9484792

EMI Music
Turkey
www.emi.com.tr
T. 0212 241 88 44 EMI ©

naklarını keşfetmeye başladınız mı?

Ayarlanabilir mikrotonal gitar için, ilk olarak makama dayalı Anadolu Halk Müziği düzenlemeye başladım. Saphı lavta ailesinden bağlama, Anadolu Halk Müziği'nde çok yaygın kullanılan bir çalgıdır ve genellikle bir oktavda 17 perdesi vardır. Ben kendi klavyemi buna göre ayarladım ve halk ezgilerinin makamlarının mikrotonlarını kullanarak yeni akorlara ulaşınca önümde de yepyeni bir yol açıldı. Mikrotonlar melodinin asli unsurlarıdır. Mikrotonları atarsanız, halk melodisi Gregoryen ilahisi gibi duyulur ve klasik gitarla yaptığınız düzenlemenin pek bir orijinalliği kalmaz. Gitarist arkadaşım Cem Güneç, besteci Abdülkadir Meragi tarafından bestelenmiş, Osmanlı Sanat Müziği'nin en eski örneklerinden biri olan bir parçayı düzenledi. Bu parça için Si'leri 14 sent, Fa diyezleri 10 sent daha pes akortladım. Besteci arkadaşım

**"Mikrotonlar melodinin asli unsurlarıdır.
Mikrotonları atarsanız, halk melodisi
Gregoryen ilahisi gibi duyulur ve klasik
gitarla yaptığımız düzenlemenin
pek bir orijinalliği kalmaz."**

Onur Türkmen *Merhamet* isimli bir parça yazdı. Birçok farklı makama modülasyon yapıldığı için ben de perdelerimi buna göre daha tiz ve pest ayarladım. Ayrıca benim teori hocam Michael Ellison'un hocası olan William Allaudin Mathieu ile tanışma fırsatım oldu. Mathieu çok büyük bir besteci ve mikrotonal müzik üzerine çok önemli bir kitabı var. Ayarlanabilir mikrotonal gitar ile ilgili ve beş-limitli doğal

akort sisteminde yazılmış, 28 sesi aynı oktavda kullanan *Lattice İş* adlı bir parça besteledi. Klavyedeki tüm perdelerin ayarlanması gerekiyordu ve itiraf etmeliyim ki bu kafamı epeyi karıştırdı! Değerli besteciler Tolga Zafer Özdemir ve Mutlu Torun da gitar için eserler yazdılar. Bu eserleri çalıp kaydettim. Eğer klavyede-

ki karmaşık haritalardan ötürü kafam çok karışmazsa, hayatımın geri kalan döneminde ayarlanabilir mikrotonal gitarla mikrotonal müzik repertuarımı keşfetmeye devam etmeyi umuyorum. **A**

AYARLANABİLİR MİKROTONAL GİTAR

2008 yılında Tolgahan Çoğulu tarafından tasarlanan "Ayarlanabilir Mikrotonal Gitar" (Adjustable Microtonal Guitar), aynı yıl İTÜ Dr. Erol Üçer MİAM bünyesinde Prof. Şehvar Beşiroğlu yürütücülüğünde bir bilimsel araştırma projesi olarak kabul edilip finanse edildi ve 2009 yılında Ekrem Özkarpat tarafından yapımı tamamlandı. Çoğulu, "Ayarlanabilir Mikrotonal Gitar"ı Walter Vogt'un gitardaki entonasyon sorunlarını çözmek için 1985 yılında icat ettiği Vogt gitarından esinlenerek tasarladı. "Ayarlanabilir Mikrotonal Gitar"da her telin altında bulunan kanallar aracılığıyla tüm perdeler hareket ettirilebiliyor. Ayrıca gitar klavyesine istenilen miktarda perde eklenip çıkarılabiliyor. Bu özel gitarın yapılışında üç temel hedef bulunuyor: 1-Makamsal müzikleri gitar ile çalabilmek. 2-Çağdaş Klasik Batı Müziği'ndeki mikrotonal müzikleri çalabilmek. 3-Eşit tamperaman sistem dışındaki akort sistemlerini çalabilmek.

Gitaristler/besteciler yukarıda bahsedilen mikrotonal müzikleri gitar ile çalabilmek için günümüze kadar şu yolları denediler: 1-Perdesiz gitar: Türkiyeli gitarist Erkan Oğur makamsal müzikleri çalabilmek için perdesiz gitarı 1976 yılında icat etti. Bu gitarın klavyesinde perdeler bulunmuyor. Ud çalgısında olduğu gibi tüm mikrotonlar/komalar çalınabiliyor. 2-Perdecikler (fretlet): Bu sistemde normal gitar klavyesine ek perdecikler (fretlet) çaktırılarak mikrotonlar elde edilebiliyor. Bu perdecikleri John Schneider, Lily Afshar, Onur Türkmen gibi gitaristler kullanıyorlar. Sabit olan bu perdeler, birlik-beraberlikte çaktırıdıkları yerlerden başka yere oynatılamıyor. Tom Stone ise 1977 yılında klavyesi değiştirilebilen bir gitar icat etti (Değişebilir Klavyeli Gitar / Guitar with Interchangeable Fingerboards). John Schneider, bu gitarıda çok kayıt bu gitarıda çok kayıt Precision lerini oynatılacak çalacak çalıyor.

Ayarlanabilir Mikrotonal Gitar hakkında yararlanılabilecek internet siteleri

Tolgahan Çoğulu'nun sitesi: www.tolgahancogulu.com
"Ayarlanabilir Mikrotonal Gitar" Myspace: www.myspace.com/adjmicrotonalguitar
Mikrotonal gitar sitesi: www.microtonalguitar.com
Mikrotonal gitar linkleri: <http://xenharmonic.wikispaces.com/microguitar>
Mikrotonal müzik festivali: <http://www.microfest.org>

